

ChatGPT 20.09.2026

Novo mesto ima za razvoj *e-spomenikov – digitalnih poklonov* izjemno bogato gradivo. Ideja je še posebej smiselna zato, ker e-spomenik ni le spomin na posameznika, ampak lahko poveže *osebo, dogodek, dokumente, fotografije, pričevanja, publikacije in današnje sporočilo*. Novo mesto že predstavlja e-spomenike kot obliko digitalizacije kulturne dediščine, pri čemer poudarja njihovo svetovno dostopnost in možnost povezovanja v tematske skupine. Predlagamo, da ne nastane zgolj seznam znamenitih Novomeščanov, temveč »*Rastoča zbirka e-spomenikov Novega mesta*« v nekaj vsebinskih sklopih.

1. Osebnosti – Novomeščanke in Novomeščani

Med prvimi kandidati vidimo *Leona Štuklja* – ne samo kot olimpionika, ampak kot simbol vztrajnosti, življenjske vitalnosti in povezovanja Novega mesta s svetom; *Marjana Kozino* – skladatelja, ki omogoča povezavo glasbe, mesta in slovenske kulturne identitete; *Božidarja Jakca* – umetnika in enega protagonistov Novomeške pomladi; *Mirana Jarca* in *Antona Podbevška* – zaradi njune vloge pri slovenski literarni in umetniški avantgardi; *Vladimirja Lamuta, Marjana Mušiča, Pina in Pio Mlakar, Ignacija Hladnika in Hugolina Sattnerja*. Pregled kulturne dediščine te osebnosti izpostavlja kot pomembne ustvarjalce, povezane z mestom.

Posebej zanimiv bi bil e-spomenik Dragotinu Ketteju in njegovemu Novemu mestu. Leta 2026 mineva 150 let od njegovega rojstva, sam pa je novomeški čas opisoval kot posebej lepo obdobje svojega življenja. Danes nanj v mestu spominjajo Kettejev drevored, vodnjak, kip, spominska plošča, šola in ulica.

V zbirko bi vključili tudi ljudi, katerih pomen ni nujno nacionalno tako prepoznaven, je pa izredno pomemben za *zgodbo razvoja Novega mesta*: tiskarja in založnika *Janeza Krajca*, naravoslovca *Ferdinanda Seidla, Borisa Andrijaniča, Ilko Vašte, Marjana Dobovška, dr. Zdravka Kalana* in druge. Pri Borisu Andrijaniču, Ilki Vašte in Marjanu Dobovšku e-spomeniki že obstajajo, zato bi jih bilo smiselno vključiti v skupno zbirko.

2. Dogodki – morda še pomembnejši od posameznikov

Tu vidimo nekaj izredno močnih kandidatov.

8. avgust 1746 – ustanovitev novomeške gimnazije. To bi lahko postal osrednji e-spomenik **»***Novo mesto – mesto znanja***«**. Gimnazijo je ustanovila Marija Terezija, pouk pa se je začel 3. novembra 1746 s 66 dijaki. Skozi njeno zgodovino so se tam izobraževali Plemelj, Tavčar, Župančič, Grum, Jakac, Jarc, Kette, Kozina, Podbevšek, Lamut, Mlakar, Mušič, Štukelj in številni drugi.

*14. november 1875 – prvi Narodni dom na Slovenskem***.** To bi bil posebej primeren e-spomenik. Ne bi bil posvečen samo stavbi, temveč *Novomeščanom, ki so razumeli pomen skupnega prostora za kulturo, izobraževanje, društveno življenje in narodno zavest.* Mestni viri ga opredeljujejo kot prvi Narodni dom na Slovenskem in kot osrednji prostor družabnega in kulturnega življenja.

*Novomeška pomlad 1920***.** To je skoraj idealna tema za multimedijski e-spomenik. Povezal bi Jakca, Podbevška, Jarca, Mušiča, Čarga, Skalickyja, Kogoja in druge ter kraje dogajanja. Dogodki septembra in oktobra 1920 predstavljajo pomemben začetni del umetniškega preroda po prvi svetovni vojni in Novo mesto neposredno povezujejo s tedanjimi evropskimi umetniškimi tokovi.

*Novo mesto 1991 – prispevek k slovenski osamosvojitvi***.** Tudi ta zgodba je vredna digitalnega spomina. Mestni spominski dan 26. junija je povezan z dogodki v Pogancih ob začetku osamosvojitvene vojne.

3. E-spomeniki skupnostim, ne samo »velikim možem«

Tu je največ prostora za nekaj novega. Predlagamo e-spomenike *novomeškim frančiškanom in njihovemu večstoletnemu prispevku k izobraževanju, generacijam profesorjev novomeške gimnazije, novomeškim maturantom, novomeškim kulturnim društvom, novomeškim podjetnikom in industrijskim pionirjem,* pa tudi *Novomeščankam,* katerih delo je bilo v zgodovinskih pregledih manj vidno.

Zelo dobra tema bi bila tudi **»***Novomeščani, ki so povezovali ljudi***«**. Tak e-spomenik bi bil drugačen od klasičnega biografskega spomenika: zbiral bi zgodbe ljudi, ki so ustanavljali šole, društva, podjetja, kulturne ustanove, športne organizacije ali drugače ustvarjali možnosti za sodelovanje.

Predlog skupnega koncept

Vse bi lahko povezovala ena vstopna stran: *E-spomeniki Novega mesta – digitalni poklon ljudem, dogodkom in sodelovanju.*

Pod njo pa bi nastajali posamezni e-spomeniki. Vsak bi imel enako preprosto strukturo: *Kdo/kaj? – Kaj se je zgodilo? – Zakaj je pomembno za Novo mesto? – Zakaj je pomembno za Slovenijo oziroma Evropo? – Kaj nam sporoča danes? – Digitalizirani dokumenti – Fotografije – Literatura – Povezave na dLib.si, Kamro, Dolenjski muzej, Knjižnico Mirana Jarca in druge vire.*

Vprašanje **»***Kaj nam ta oseba ali dogodek sporoča danes?***«** bi e-spomenik razlikovalo od spletne enciklopedije. Ne bi samo hranil preteklosti, ampak bi jo *povezoval s sedanjostjo in prihodnjimi generacijami*.

Posebej močno začetno jedro bi lahko tvorili trije med seboj povezani e-spomeniki:
1746 – znanje
1875 – sodelovanje in narodna zavest
1920 – ustvarjalnost in evropska odprtost.

Skupaj e-spomeniki povedo presenetljivo celovito zgodbo Novega mesta*: mesto, ki gradi ustanove znanja, ustvarja prostore sodelovanja in odpira prostor novim idejam.*